

STRANI JEZICI U KURIKULU: EUROPSKI MODELI I HRVATSKE TEŽNJE

Jelena Mihaljević Djigunović

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

***Sažetak** – U uvodnome dijelu rada daje se sažet povijesni pregled kretanja u nastavi stranih jezika vezanih uz kurikulum i ciljeve učenja. U drugome se dijelu iznose rezultati analize 11 europskih kurikula s obzirom na različite aspekte uključenosti stranih jezika u obvezno obrazovanje. Analize su provedene u sklopu znanstvenog projekta Kompetencije za društvo znanja i razvoj nacionalnog kurikulumu u Hrvatskoj. Nakon analiza pojedinačnih kurikula, kurikuli se uspoređuju. U trećem dijelu rada, a na temelju uvida stečenih analizom europskih kurikula, iznosi se niz preporuka za Hrvatsku.*

***Ključne riječi:** jezično umijeće, komunikacijska kompetencija, nastava stranih jezika, obvezno obrazovanje, okvirni kurikulum*

UVOD

Tijekom povijesti nastava stranih jezika bila je pod utjecajem različitih temeljnih disciplina na koje se oslanjala (Prebeg-Vilke, 1976). U početku je to bila lingvistika, a s vremenom su se pristupi nastavi počeli temeljiti i na psihološkim teorijama učenja. S društvenim razvojem za koncepciju nastave stranih jezika postajale su važne i spoznaje iz sociologije. U sljedećem razdoblju ključan je bio utjecaj novih interdisciplina poput psiholingvistike i sociolingvistike. Zanimljivo je da je cijelo to vrijeme utjecaj obrazovnih znanosti bio minimalan (Stern, 1983). Time se područje stranih jezika u mnogome razlikuje od ostalih nastavnih predmeta.

Temelji za formuliranje ciljeva učenja jezika, prema Richardsu i Rogersu (1986), leže u teorijskom pristupu jeziku i prirodi jezičnoga umijeća (engl. language proficiency). Prema tim autorima postoje tri glavna takva pristupa. Strukturalistički pristup na jezik gleda kao na sustav strukturno povezanih jedinica kojima se kodira značenje. Rezultat takva poimanja jezika jest stav da je cilj nastave jezika da učenik ovlada jezičnim jedinicama (fonološkim, gramatičkim, lek-

sičkim). Upravo takve ciljeve proklamirale su kroz povijest gramatičko-prijevodna metoda, audio-lingvalna metoda, metoda šutljivog pristupa i još neke. Prema funkcionalnome pristupu jezik je sredstvo za izražavanje komunikacijskih funkcija, a takav pogled na jezik zastupljen je u tzv. komunikacijskome pristupu, gdje su posebno naglašene semantičke i komunikacijske dimenzije jezika. Nastava stranoga jezika struke također se oslanja na funkcionalni pristup i kreće od funkcionalne analize učenikovih potreba (Munby, 1978; Richards, 2001). U sklopu interaktivnog pristupa jezik je sredstvo kojim se ostvaruju interpersonalni odnosi i izvode društvene transakcije između pojedinaca.

Svaki od navedenih pristupa rezultira drukčijim opisom ishoda učenja kao ciljeva nastave stranih jezika. Od sedamdesetih godina dvadesetoga stoljeća pojavilo se nekoliko zanimljivih kurikulskih modela koji se odnose upravo na nastavu stranih jezika (npr. Valette, 1971; Stern, 1980; Ullmann, 1982). Najbolji izraz novih tendencija možda je kurikulski model koji je iznio Stern (1983: 503). On uključuje četiri bihevioralna cilja i četiri sadržajne kategorije. Kao prvi i glavni cilj učenja stranoga jezika u ovom se modelu pojavljuje jezično umijeće. Sljedeći je cilj znanje, a podrazumijeva eksplicitno znanje stranoga jezika i znanje o kulturi uz koju je određen jezik vezan. Posebno je zanimljiv treći cilj koji se odnosi na stavove i vrijednosti koje su vezane uz jezik koji se uči i njegovu kulturu. Četvrti cilj odnosi se na transfer, tj. usvajanje jezika na način da rezultira znanjem o učenju jezika općenito. Sadržajne se kategorije odnose na jezik, kulturu, komunikaciju i opće jezično obrazovanje.

Komunikacijska kompetencija i dalje je glavni cilj učenja stranoga jezika. Postoje, međutim, različite definicije toga ključnoga pojma. U većini europskih kurikula najčešće je prihvaćena definicija iz Zajedničkog europskog referentnog okvira za jezike (ZEROJ) (2005). Ona se definira u smislu jezičnoga znanja i sadrži tri elementa: jezičnu, sociolingvističku i pragmatičku kompetenciju. Svaki od tih elemenata definiran je sadržajem i sposobnošću njegova korištenja. Iako je ne smatraju komponentom komunikacijske kompetencije, autori ZEROJ-a važnom za komunikacijsku jezičnu uporabu smatraju i tzv. strategijsku kompetenciju koja podrazumijeva uporabu strategija (uglavnom komunikacijskih) pri primanju i proizvodnji jezika, pri interakciji i posredovanju i sl. (Bagarić i Mihaljević Djigunović, 2007). ZEROJ je uvelike utjecao na osmišljavanje i formuliranje ishoda učenja stranih jezika u kurikulu, kao što je vidljivo iz analiza europskih kurikula u nastavku ovoga rada. On je podloga i hrvatskom kurikulu.

ANALIZA EUROPSKIH KURIKULA ZA STRANE JEZIKE

U nastavku ovog priloga prikazat će se rezultati analize 11 europskih kurikula za obvezno obrazovanje. Opisi rezultata grupirani su s obzirom na sličnosti u kurikulumskome pristupu pojedinih zemalja.

Grupa A. Finska, Švedska, Norveška

*Finska*¹

Predmet se naziva *strani jezik*.

Strani jezici kao zasebno kurikulumsko područje određeni su na tri razine: na razini temeljne svrhe predmeta, na razini ciljeva te na razini središnjih sadržaja. Kao i drugi predmeti, i strani jezici trebaju uključiti sljedeće međupredmetne teme: razvoj osobnosti, kulturni identitet i internacionalizam, aktivno građanstvo i poduzetništvo, odgovornost za okoliš, dobrobit, održiva budućnost, sigurnost i promet, tehnologija i pojedinac. Nastava stranih jezika treba učenicima omogućiti komunikaciju te ih priviknuti na korištenje jezičnih vještina u situacijama koje zahtijevaju strani jezik. Svrha nastave stranih jezika je i obrazovanje učenika u smjeru prepoznavanja i uvažavanja stranih kultura i običaja. Učenici trebaju naučiti da je jezik vještina i sredstvo komunikacije te da je potrebno dulje razdoblje i raznovrsna vježba kako bi se jezik usvojio. Nastava jezika se mora oslanjati na osnovne ciljeve i središnje sadržaje. Jezik A je središnji predmet. Može se početi i kao izborni predmet. Prvi strani jezik (jezik A) obavezno se mora početi učiti u trećem razredu, a moguće ga je početi učiti i od prvog razreda. U sedmom se razredu obavezno počinje učiti drugi strani jezik (jezik B1). U osmom ili devetom razredu izborno se može početi učiti treći strani jezik (jezik B2), a riječ je o općem uvodu u detaljnije učenje u srednjoj školi. Smatra se da se učenjem A jezika stvara temelj za daljnje učenje jezika. A predmet služi i kao početak za razvijanje interkulturalne kompetencije.

Ciljevi i temeljni sadržaji ponuđeni su prema dobi učenika, tj. godini učenja. Ako se s učenjem jezika počinje prije trećeg razreda, naglasak se stavlja na razumijevanje, ponavljanje te usmenu komunikaciju. U 1. i 2. razredu učenici bi trebali postati svjesni jezika i njegova značenja, razviti interes za učenje jezika, interes za druge kulture te steći osnove vještina učenja jezika. Naglašava se potreba poticanja na razgovor te slušanje i razumijevanje jezika. Nastava se integrira u sadržaje i teme koje su vezane za direktno iskustvo učenika određenog uzrasta, tj. one koji su već obrađeni kroz nastavu drugih predmeta. Naglasak je na nastavi u kojoj se učenici privikavaju na komunikaciju na stranom jeziku u konkretnim, osobnim i neposrednim situacijama, prvo usmeno, a zatim postupno i pismeno. Učenici trebaju postati svjesni kulturnih i jezičnih razlika, ali i vrijednosti tih ra-

¹ *Framework curriculum for the comprehensive school 1994*, National Board of Education, Helsinki 1994

znolikosti. Učenici bi trebali razviti i dobre navike u učenju. Od trećeg razreda nadalje, ciljevi su izraženi kroz razinu znanja, kulturoloških vještina te strategije učenja. U razdoblju od 3. do 6. razreda učenici bi trebali naučiti iskazati osnovne informacije o sebi kao osobama, o svom neposrednom okruženju te komunicirati na stranom jeziku u svakodnevnim situacijama uz pomoć sugovornika kada je to potrebno, razumjeti osnovni sadržaj vezan uz svakodnevni život i rutinske radnje, uz pomoć konteksta situacije te naučiti pisati kratke poruke vezane uz predvidljive, svakodnevne situacije i iskustva, upoznati kulturu stranog jezika te steći osnovni uvid u razlike između vlastite i strane kulture, naučiti komunicirati s pripadnicima strane kulture na način primjeren toj kulturi. Na razini strategija učenja učenici bi trebali naučiti što je to proaktivno i odgovorno ponašanje te se u skladu s time i ponašati u nastavnom procesu, trebali bi naučiti raditi u malim grupama ili u nastavi jedan-na-jedan, samostalno koristiti udžbenik, rječnik i ostala nastavna sredstva, kako koristiti nove riječi i strukture u vlastitom izražavanju, znati prepoznati vlastite prednosti i slabosti kao učenika te procijeniti vlastitu uspješnost. U posljednjem razdoblju (od 7. do 9. razreda) učenici bi trebali biti u stanju razumjeti jasnu, standardnu varijantu stranog jezika odnosno ključne ideje teksta, snaći se u osnovnim društvenim situacijama te opisati teme iz područja vlastitog interesa, znati se snaći u malo zahtjevnijim neformalnim situacijama te znati usmeno i pismeno opisati svakodnevne događaje s određenim detaljima, znati osnovne razlike između varijanti engleskog jezika, poznavati osnove ciljane kulture te je znati usporediti s vlastitom, znati kodove ponašanja strane kulture i to za osnovne društvene situacije, biti svjesni vrijednosti vezanih za stranu kulturu. Uz to bi učenici trebali naučiti koristiti razne pristupe u učenju jezika te ih koristiti i pri učenju materinskog jezika, koristiti informacijsku tehnologiju, naučiti organizirati i provesti manji projekt u grupi ili individualno te znati procijeniti vlastiti rad. Evaluacija učeničkog znanja provodi se na temelju CEF-a, a uključuje sljedeće elemente: slušanje/razumijevanje, govor, razumijevanje teksta, pisanje, kulturološke vještine i strategije učenja. Evaluacija je usko vezana uz postavljene ciljeve.

Specifični ciljevi učenja stranog jezika u pojedinim obrazovnim razdobljima iskazani su kao očekivana postignuća učenika na kraju obrazovnog razdoblja:

JEZIK A					
Obrazovno razdoblje	1-2 razred				
Očekivana postignuća učenika	Učenik će postati svjestan jezika i njegovog značenja. Kroz slušanje i razumijevanje jezika ohrabrit će se za govornu produkciju na razini riječi i fraza. Steći će temeljne vještine za učenje jezika. Razvit će interes za učenje jezika i život u različitim kulturama.				
Obrazovno razdoblje	3 – 6 razred				
Očekivana postignuća učenika na kraju 6. razreda	Jezična (engleski jezik)	Slušanje Razina A2.1 Inicijalna faza temeljne jezične kompetencije	Govor A1.3 Funkcionalna elementarna jezična kompetencija	Razumijevanje teksta A2.1 Inicijalna faza temeljne jezične kompetencije	Pisanje A1.3 Funkcionalna elementarna jezična kompetencija
	Jezična (ostali strani jezici)	Slušanje A1.3 Funkcionalna elementarna jezična kompetencija	Govor A1.2 Razvijanje elementarne jezične kompetencije	Razumijevanje teksta A1.3 Funkcionalna elementarna jezična kompetencija	Pisanje A1.2 Razvijanje elementarne jezične kompetencije
	Kulturalna	Učenik će znati osnovne sadržaje i ključne sličnosti i razlike između vlastite kulture i kulture jezika koji uči te biti sposoban za interakciju sa stranim govornicima u svakodnevnim situacijama.			
	Razina strategija učenja	Učenik će na prirodan način koristiti pristupe primjerene za učenje jezika, npr. diskusiju, korištenje udžbenika ili rječnika, razumjet će važnost upornog vježbanja jezika te saoevaluacije.			
Obrazovno razdoblje	7-9 razred				
Očekivana postignuća učenika na kraju razdoblja	Jezična (engleski jezik)	Slušanje B1.1 Funkcionalna osnovna jezična kompetencija	Govor A2.2 Razvijanje osnovne jezične kompetencije	Razumijevanje teksta B1.1 Funkcionalna osnovna jezična kompetencija	Pisanje A2.2 Razvijanje osnovne jezične kompetencije
	Jezična (ostali strani jezici)	Slušanje A2.2 Razvijanje osnovne jezične kompetencije	Govor A2.1 Inicijalna faza temeljne jezične kompetencije	Razumijevanje teksta A2.2 Razvijanje osnovne jezične kompetencije	Pisanje A2.1 Inicijalna faza temeljne jezične kompetencije
	Kulturalna	Učenici će znati o načinu života i povijesti krajeva gdje se govori jezikom koji uče.			
	Razina strategija učenja	Učenik će na prirodan način koristiti pristupe primjerene za učenje jezika, npr. diskusiju, korištenje udžbenika ili rječnika, razumjet će važnost upornog vježbanja jezika te samoevaluacije.			

JEZIK B 1					
Obrazovno razdoblje	7-9 razred				
Očekivani isklodi na kraju 9. razreda	Jezična	Slušanje A2.1 Inicijalna faza temeljne jezične kompetencije	Govor A1.3 Funkcionalna elementarna jezična kompetencija	Razumijevanje teksta A2.1 Inicijalna faza temeljne jezične kompetencije	Pisanje A1.3 Funkcionalna elementarna jezična kompetencija
	Kulturalna	Učenik će steći znanje o odnosima, sličnostima i razlika između vlastite kulture i kulture jezika koji uči.			
	Razina strategija učenja	Učenik će na prirodan način koristiti pristupe primjerene za učenje jezika, npr. diskusiju, korištenje udžbenika ili rječnika, razumjet će važnost upornog vježbanja jezika te samoevaluacije.			
JEZIK B 2					
Obrazovno razdoblje	8-9 razred				
Očekivana postignuća učenika	Jezična	Slušanje A1.2 – A1.3	Govor A1.1 – A1.2	Razumijevanje teksta A1.2 – A1.3	Pisanje A1.1 – A1.2
	Kulturalna	Učenik će steći znanje o odnosima, sličnostima i razlika između vlastite kulture i kulture jezika koji uči.			
	Razina strategija učenja	Učenik će spremno koristiti svoje jezične vještine, te znanje, vještine i strategije koje je stekao u drugim jezicima, a moći će procijeniti različite aspekte svoje jezične sposobnosti s obzirom na ciljeve učenja.			

NAPOMENA: Jezične razine postignuća A i B predstavljaju finsku adaptaciju odgovarajućih razina CEFR-a (Common European Framework of Reference for language learning, teaching and assessment).

Za one koji s jezikom počinju u razdoblju između 1. i 6. razreda minimum ukupni broj sati tjedno po školskoj godini je 16, a škola tjednu satnicu može rasporediti po vlastitom nahođenju. Za one koji počinju s jezikom u razdoblju od 7. do 9. razreda minimalni tjedni broj sati je 6 i škola ga također može rasporediti po želji.

U kurikulumu se uvjeti izvođenja nastave daju samo u općim smjernicama i prilično su općeniti. Odnose se na obavezu škole da učenicima omogući pristup knjižnici te što većem broju materijala i pomagala. Naglasak se stavlja i na korištenje računala i informatičke tehnologije. Okruženje mora biti i fizički, psihološki i društveno sigurno te mora voditi računa o očuvanju zdravlja djece. Mora se voditi računa da bi učenici trebali imati utjecaja u stvaranju i kreiranju školskog okruženja. Školsko okruženje mora biti takvo da pospješuje komunikaciju između učenika i nastavnika te učenika međusobno.

Švedska²

Predmet se naziva *strani jezik*.

Uokvirnom nacionalnom kurikulumu strani jezik (Foreign language), kao dio zasebnog jezičnog kurikulumskeg područja, predstavlja most prema integraciji različitih školskih predmeta preko zajedničkih tema i može služiti i učenju drugih predmeta. Prema početku učenja stranih jezika razlikuju se: A1 –strani jezik (obavezni) s kojim se započinje u nižim razredima, A2 – izborni strani jezik s kojim se započinje u nižim razredima, B1 –,domaći' obavezni strani jezik s kojim se započinje u višim razredima, B2 – izborni strani jezik s kojim se započinje u višim razredima. Engleski jezik je prvi obavezni strani jezik (A1). Lokalna zajednica odlučuje o tome kada će početi s učenjem engleskog jezika; najčešće je to u trećem ili četvrtom razredu, a otprilike jedna trećina djece započinje već u prvom. No, do petog razreda (11-12 godina) svi učenici trebaju dostići istu razinu. O početku učenja drugog stranog jezika odlučuju same škole. Sve se više s tim jezikom započinje u šestom razredu. Najčešće se bira njemački, francuski ili španjolski, no neke škole nude i finski, sami, talijanski, kineski, portugalski i ruski. Škole moraju ponuditi barem dva jezika iz grupe: njemački, francuski, španjolski. Nekim se učenicima preporuča dodatna nastava engleskog ili švedskog. Djeca imigranata mogu, umjesto drugog stranog jezika, učiti svoj materinski jezik. Učenici mogu učiti i znakovni jezik. Treći se strani jezik nudi kao izborni. Švedski kurikulum za strani jezik naglašava činjenicu da je potreba za suradnjom među zemljama sve veća te da je nužno da svi učenici budu osposobljeni za komunikaciju. Cilj je razvijati osjećaj za uvažavanje kulturnih i jezičnih raznolikosti koje utječu na učvršćivanje učenikova vlastitog identiteta. Strani jezici u školi unapređuju međunarodne odnose među učenicima i školama.

Ciljevi učenja stranog jezika iskazani su kroz opće ciljeve i očekivanja postignuća učenika:

Opće kompetencije	Očekivana specifična postignuća
<ul style="list-style-type: none"> – snalaženje na stranom jeziku (trebao bi se moći snalaziti u komunikaciji karakterističnoj za strani jezik i kulturu, pronalaziti informacije o zemljama, ljudima i kulturama vezanima uz taj jezik te razviti otvorenost i toleranciju prema različitim kulturama). – razvoj strategija učenja, osjećaja za timski rad te osobne odgovornosti 	<ul style="list-style-type: none"> – jednako visoka komunikacijska kompetencija za jezike A1 i A2, a znatno manja za B1 – postignuća su opisana u obliku CANDO deskriptora na temelju CEFR-a

² Curriculum For The Compulsory School, The Pre-School Class And The Leisure-Time Centre (Lpo 94), Ministry of Education and Science in Sweden and National Agency for Education, 2001 Compulsory school Syllabuses, National Agency For Education, 2001

Tjedna satnica stranoga jezika određena je na sljedeći način: A1 – 8 sati, A2 – 4 sata, B1 – 6 sati, B2 – 4 sata. Ukupno je za učenje engleskog jezika predviđeno minimalno 480 sati tijekom obaveznog obrazovanja, za izborne strane jezike 320 sati, a na strani se jezik može (ako se izabere) utrošiti još i 382 sata predviđena za opću kategoriju učenikova izbornog predmeta.

U nastavi stranih jezika vodi se računa o individualnim razlikama u učenju. Radi se individualno, u parovima te u grupama kako bi se što bolje uvježbale jezične vještine. Učenici se usmjeravaju prema različitim strategijama s obzirom na osobne razlike. Radi se na unapređenju vještine zaključivanja na više razina. Što je više moguće, učenici se uključuju u izbor sadržaja, radnih materijala te načina rada. Uz tradicionalne metode naglašava se važnost korištenja informatičke tehnologije, elektroničkih medija te različitih vještina prezentiranja, i to kod nastavnika ali i kod učenika pri iskazivanju rezultata individualnog ili grupnog rada. Učenike se ohrabruje i potiče na samostalan rad i preuzimanje odgovornosti za učinjeno.

*Norveška*³

Norveški sustav uključuje kurikulumsko područje jezične izobrazbe, a programi svih jezika smatraju se nužno povezanim u svrhu poboljšanja opće jezične kompetencije učenika. U sklopu jezičnog područja nude se engleski; finski/sami kao drugi strani jezik; drugi strani jezik kao obavezni dodatni predmet (kao jedna od tri mogućnosti uz dodatno učenje jezika koji već uče/znaju, te rad na praktičnom projektu). Ističe se da za malu zajednicu poput Norveške poznavanje stranih jezika predstavlja nužnost zbog interakcije s Europom te cijelim svijetom. Potreba za suradnjom među zemljama je sve veća te se smatra nužnim da svi učenici budu osposobljeni za suočavanje s jezičnim i kulturalnim izazovima. Na prvo se mjesto, kao i u Švedskoj, stavlja engleski jezik koji predstavlja nužnost radi komunikacije u obrazovanju, privatnom životu, boljeg snalaženja u medijima i svijetu informacija. S engleskim se mora započeti tijekom primarnog obrazovanja. Jezik omogućava učenicima da koriste informacije neovisno o drugima, da im pristupaju kritički te ih koriste na konstruktivan način. Nadalje, polazi se od toga da poznavanje jezika i kulture razvija toleranciju i poštovanje prema drugim narodima, pridonosi novom pogledu na svijet te produbljuje razumijevanje vlastitih korijena, što pridonosi jačanju svijesti o vlastitom identitetu. Iako strani jezik predstavlja zaseban predmet, kako učenje jezika uključuje osobna iskustva, ističe se važnost kreativnog rada u kojem posebno važno mjesto imaju glazba i gluma. Strani jezik je obavezan predmet kroz cijelo obavezno obrazovanje. S jezikom se može započeti u prvom razredu. Razredi 1-4 predstavljaju tzv. početnu fazu, od 5. do 7. razreda je druga faza, od 8. do 10. razreda je treća faza.

³ *The curriculum for the 10-year compulsory school in Norway*, The Royal Ministry of Education, Research and Church Affairs, 1999, http://skolenettet3.ls.no/L97_eng/Curriculum/

Među općim ciljevima obrazovnih razdoblja ističe se opća jezična kompetencija, razvoj jezičnih i društvenih vještina, ali i svijesti o različitosti kultura i jezika. Učenjem engleskog u ranoj dobi učenici stvaraju temelj za kasnije učenje drugih stranih jezika.

Ciljevi su razrađeni po obrazovnim razdobljima na sljedeći način:

1.– 4. razred	5. – 7. razred	8. – 10. razred
Učenici trebaju otkriti i doživjeti engleski jezik, razviti sposobnost razumijevanja i izražavanja na njemu. Trebaju saznati o životu u zemljama engleskog govornog područja te početi razumijevati proces učenja engleskog jezika.	Na razini jezične upotrebe učenici trebaju razviti sposobnost razumijevanja i izražavanja na engleskom, otkrivanja značenja u engleskim tekstovima te komuniciranja na engleskom jeziku.	Na razini jezične upotrebe učenici trebaju dalje razvijati sposobnost komuniciranja na govornom i pisanom engleskom u različitim situacijama.
	Na razini poznavanja engleskog jezika i kulture i vlastitog učenja učenici trebaju steći uvid u engleski kao sredstvo interakcije i izraz kulture. Trebaju naučiti o načinu života, tradiciji i običajima zemalja engleskog govornog područja te postupno razvijati svijest o vlastitom procesu učenja engleskog.	Na razini poznavanja engleskog jezika i kulture i vlastitog učenja učenici trebaju kao sredstvo komunikacije i izraz kulture. Trebaju učiti o povijesnim i suvremenim događajima u zemljama engleskog govornog područja. Trebaju razviti svijest o vlastitom procesu učenja engleskog i postupno postajati samostalni korisnici jezika.

Satnica:

	1-4. razred	5-7. razred	8-10. razred	ukupno
engleski	95	266	342	703
Finski/sami				1111
Dodatni jezik (najčešće: njemački, francuski, finski) Ili dopunska nastava jezika koji već znaju (najčešće: engleski)			304	304

Važno je omogućiti učenicima da samostalno istražuju jezik te ga od samog početka samostalno koriste te korištenjem postupno sistematiziraju naučeno. Naglašava se korištenje i autentičnih tekstova koji imaju svrhu inspirirati i potaknuti znatiželju učenika. Većina nastave odvija se na engleskom. Tri su osnovne faze: u početku igra, istraživanje i zabava, zatim nastavak igre ali i usvajanje osnovnih činjenica kroz igru i korištenje svih osjetila. Navedeno treba dovesti do razvijanja kritičnosti i samostalnosti u učenju. Mora se imati na umu da će učenici usvajati jezik različito te se ostavlja mjesta za mogućnost da učenici sami stvore svoj način učenja. Četiri su osnovne smjernice: omogućiti dodir s pisanim i go-

vornim jezikom, korištenje jezika, poznavanje jezika i kulturološkog konteksta te poticanje svjesnosti o vlastitom procesu učenja. Glavna je svrha evaluacije promovirati učenje i razvoj. Učenik treba imati aktivnu ulogu u evaluaciji vlastitog učenja i preuzeti odgovornost za evaluaciju. Procjena znanja treba naglašavati individualne sposobnosti, proces učenja i rezultate. U primarnoj školi nema ocjena, a individualna procjena je dio svakodnevnog procesa učenja i uključuje redovite razgovore između učitelja, učenika i roditelja. U nižoj srednjoj školi uvode se ocjene. One kreću od ciljeva i sadržaja pojedinih predmetnih silabusa, a trebaju reflektirati i individualnu procjenu bez ocjena.

Grupa B1. Irska, Škotska

*Irska*⁴

Naziv predmeta: primarno obrazovanje – *jezik 1 (Language 1) i jezik 2 (Language 2)*; niže srednje obrazovanje – *živi strani jezik (Modern Language)*

U primarnom obrazovanju strani jezik pripada kurikulumskom području Jezik (Language), a u nižoj srednjoj školi području Jezik i književnost (i komunikacija) (Language and Literature (and communication)). Nude se irski (Gaeilge), engleski (English) te drugi živi strani jezici radi razvijanja europske i globalne dimenzije. Jezik je ključ razvoja kulturnog identiteta irskog djeteta koje ima pravo na znanje obaju jezika (povjesno, lingvistički i psihološki gledano). Postoje tri različita obrazovna konteksta za engleski i galski: škole u kojima je engleski službeni jezik nastave (to su slučajevi gdje je djeci engleski materinski jezik), škole u kojima je irski službeni jezik nastave jer ga djeca i kod kuće koriste kao prvi jezik, i treća varijanta gdje irski nije jezik koji se govori kod kuće, ali je službeni jezik obrazovnog sustava u školi. Od 1998. postoje pilot projekti učenja živih stranih jezika (francuski, njemački, talijanski, španjolski) u petom i šestom razredu (10-12 godina) po 1,5 sati tjedno. Većina (u projektu) uči francuski, slijede po popularnosti njemački pa španjolski i talijanski. Trenutno se čekaju se rezultati projekta, odlučit će se o mogućnosti uvođenja stranog jezika u primarno obrazovanje. U primarnom obrazovanju obavezni su irski i engleski, a europski strani jezici zasad se uče samo kao pilot projekt. U nižem srednjem obrazovanju jezici se uče kao preporučeni obavezni predmeti (irski, engleski, te francuski, njemački, talijanski i španjolski). Tijekom nižeg srednjeg obrazovanja učenik, tako, može učiti irski, engleski i latinski, grčki, te žive strane jezike (francuski, njemački, talijanski, španjolski). Pojedini jezik postoji kao posebni predmet unutar kurikulumskog područja: jezik 1 i jezik 2. Kroz cijelo primarno obrazovanje postoji integrirano

⁴ Primary School Curriculum, The Curriculum at Junior Cycle, History Syllabus (Junior cycle 12-15), History Guidelines for Teachers (Junior cycle 12-15)

izvođenje nastave. Nema detalja o kroskurikulumskim temama. U nižem srednjem obrazovanju jezik se tretira kao zasebno predmetno područje.

Među općim ciljevima učenja navodi se: razviti kompetenciju u drugom, a možda i u trećem jeziku u skladu sa sposobnostima i kulturnim i jezičnim porijeklom. Među ključnim pitanjima primarnog obrazovanja ističe se: za irski jezik – omogućiti od početka školovanja iskustvo učenja jezika u dvama jezicima; učenje irskog tijekom cijelog primarnog obrazovanja da se produbi jezična i kulturalna svjesnost; živi strani jezici – obogatiti život i učenje europskom i globalnom dimenzijom radi boljeg razumijevanja svijeta i prihvaćanja različitosti.

Strani jezik se u primarnom obliku trenutno izvodi kao pilot projekt u velikom broju škola. Ciljevi učenja stranog jezika u primarnom obrazovanju prikazani su na sljedeći način:

Opći ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> – njegovati pozitivne stavove prema učenju jezika te jačati samopouzdanje i uživanje u učenju jezika – razviti komunikacijsku kompetenciju osposobljavajući učenika da koristi jezik u različitim kontekstima – razviti jezičnu svjesnost – razviti kulturalnu svjesnost i poštovanje drugih kultura, posebice onih vezanih uz jezik koji se uči
Izvedbeni ciljevi	<ul style="list-style-type: none"> – osjetiti uživanje i ispunjenje kroz jezične aktivnosti – istraživati, eksperimentirati i uživati u elementima jezične igre – sudjelovati u aktivnosti učenja sa samopouzdanjem kako bi se razvilo samopoštovanje – razviti vještinu aktivnog slušanja kroz različite aktivnosti, poput priča, pjesama, igara, primjerenog audiovizualnog materijala i kompjuterskog softvera – osvijestiti kako nastavci, naglasak i red riječi mogu utjecati na značenje – uočiti važnost tona glasa, izraza lica i gesta – steći sigurnost u izlaganju vlastitih ideja i doživljaja – razviti pravilan izgovor kroz izloženost autentičnim materijalima – razvijati i širiti vokabular – razvijati znanje gramatike potrebne za jednostavnu i efikasnu komunikaciju – početi čitati i pisati kako raste oralna kompetencija – uočiti odnose među jezicima kroz osvještavanje sličnosti i razlika – ojačati učenje jezika kroz osvještavanje različitih gramatičkih i rečeničnih konstrukcija – saznati o kulturalnim aspektima drugih zemalja, poput stila života, običaja, tradicija, glazbe, likovne umjetnosti i književnosti – uvažavati identitet i kulturnu različitost

U nižoj srednjoj školi, gdje je strani jezik preporučeni obavezni predmet, ciljevi su izraženi na sljedeći način:

<p>Opći ciljevi</p>	<ul style="list-style-type: none"> – razviti svijest o jeziku kao sustavu komunikacije – omogućiti učenicima da steknu svijest o drugim kulturama i time objektivniju sliku o vlastitoj kulturi – pomoći učenicima da razviju sposobnost uspješne komunikacije s drugim ljudima – pridonijeti učenikovom općem osobnom i društvenom razvoju – omogućiti učenicima pristup izvorima informacija, kulturnog obogaćivanja i zabave kroz strani jezik – poticati i osposobiti učenike da sudjeluju u aktivnostima koje uključuju upotrebu stranog jezika – omogućiti učenicima da može odabrati budući posao ili školu za koju će trebati poznavanje stranog jezika – osigurati iskustvo učenja jezika koje će učenike potaknuti na buduće učenje drugih stranih jezika i olakšati taj proces – pridonijeti povećanju mogućnosti učeničkog daljnjeg rada, obrazovanja i provođenja slobodnog vremena
<p>Komunikacijski ciljevi</p>	<ul style="list-style-type: none"> – osposobiti učenike da u razredu mogu koristiti strani jezik – osposobiti učenike za stjecanje kompetencije u stranom jeziku koja će im omogućiti da u stranoj zemlji mogu zadovoljiti svoje temeljne potrebe bez ozbiljnijih neugodnosti te da do nekog stupnja mogu sudjelovati u društvenim interakcijama – omogućiti učenicima da usvoje jezične vještine zahvaljujući kojima će moći ostvariti barem neke od svojih interesa pomoću stranog jezika – osigurati da učenici steknu onaj stupanj kompetencije koji će im omogućiti ostvarivanje općih ciljeva (navedenih gore)
<p>Bihevioralni ciljevi</p>	<p>Izraženi su u obliku neke vrste očekivanih postignuća, tj. komunikacijskih zadataka koje bi učenici trebali moći izvesti kako bi ostvarili opće ciljeve učenja stranoga jezika.</p>

U pogledu satnice, kurikulumi preporučuju za primarno obrazovanje kao minimum: jezik 1 – 4 sata tjedno; jezik 2 – 3 sata 30 minuta, a za niže srednje obrazovanje: 20 % ukupne satnice za svoj jezik i 10 % ukupne satnice za neki strani europski jezik.

Koristi se komunikacijski pristup, teme su vezane za učeničke interese, želje i potrebe te se potiče uporaba jezika u kontekstima iz stvarnog, svakodnevnog života. Težište je na aktivnostima kao što su igre, rješavanje zadataka (ne jezičnih), razgovoru, igri kroz role-play, skečeve, predstave i sl. Nastavnici koriste one pristupe i strategije koji vode k učeničkoj samostalnosti. Učenici se potiču na suradnju, grupni rad i rad u paru, a motivacija i uživanje u učenju se postiže korištenjem pjesmica, pjesama, rime, priča, zagonetki itd. Djeci se osigurava sloboda u izražavanju što uključuje i toleranciju prema pogreškama koje su sastavni dio procesa učenja jezika. Nastava mora uključivati i kratke stanke za razmišljanje o jeziku, čime se potiče razvoj jezične svjesnosti. Za živi strani jezik (njemački i francuski) sugerira se komunikacijski pristup; usklađeno s učeničkim potrebama, očekivanjima i interesima; cilj je da učenici jezik mogu koristiti u određenoj zemlji, da mogu sudjelovati u društvenim interakcijama koje mogu zahtijevati poznavanje

nje jezika, osigurati pristup dodatnim izvorima informacija, olakšati kasnije učenja jezika; transakcijske (razmjena informacija) i interakcijske aktivnosti (okrenuto prema slušatelju) – potrebna ravnoteža; naglašava se važnost zanimljivosti razrednih aktivnosti za motivaciju; u nastavnom programu su zadani komunikacijski zadaci koji se dijele s obzirom na razinu usvajanja (produktivna i receptivna); zadaci neutralni jer se želi ići i izvan trenutno važnih tema i prema budućim potrebama; važnost autentične jezične uporabe; iz silabusa obavezni su komunikacijski zadaci, a jezični elementi nisu. Nastavnik mora uključiti zadane komunikacijske zadatke, a jezične elemente može birati jer nisu zadani. Evaluacija se provodi ispitom The Intermediate Certificate Examination, može uključiti govornu vještinu (mjeri se razumijevanje, točnost, izgovor, veličina vokabulara, lakoća izražavanja i tečnost) razgovorom o svakodnevnim temama primjerenima učenicima u dobi od petnaest godina ili više.

Škotska⁵

Naziv predmeta: *živi strani jezik; latinski* (nudi se u nekim srednjim školama).

Predmet je dio kurikulumskih područja *Jezik i Jezik i komunikacija*. *Organiziran* je kao zaseban predmet u koji se mogu uključiti i kroskurikulumske teme. Sa stranim se jezikom počinje najkasnije u 6. razredu. U srednjoj se školi obavezno uči jedan živi strani jezik, a ovisno o tipu škole može se učiti i drugi strani jezik, latinski, stari grčki i galski (kao materinski ili strani).

Naglašava se da učenici trebaju razvijati svoju komunikacijsku kompetenciju u okruženju koje smatraju privlačnim i relevantnim. Ciljevi nastave stranih jezika su izraženi kroz očekivane ishode u četirima jezičnim vještinama (attainment outcomes):

Slušanje	Govor	Čitanje	Pisanje
<ul style="list-style-type: none"> – slušanje i verbalno i neverbalno reagiranje na različite tekstove – slušanje u različite svrhe (razumijevanje informacija i uputa, reakcije na sugovornike, za osobno zadovoljstvo) – slušanje i promatranje 	<ul style="list-style-type: none"> – razvijanje govorne tečnosti i točnosti u stranom jeziku pri razmjeni informacija, interakciji, izražavanju mišljenja i osjećaja i drugim govornim aktivnostima 	<ul style="list-style-type: none"> – čitanje različitih vrsta tekstova u tiskanoj i elektronskoj formi u svrhu prikupljanja informacija, deduciranja značenja i za vlastito zadovoljstvo – uočavanje veza između pisane i govorne jezične forme 	<ul style="list-style-type: none"> – pisanje (uključujući i elektronsko pisanje) tekstova za različite svrhe (prenošenje informacija, utvrđivanje razumijevanja, upostavljanje kontakata, kreiranje maštovitih tekstova)

⁵ Curriculum, The Structure and Balance of Curriculum, 5-14 National Guidelines [Kurikulum, Struktura i ravnoteža kurikulumu, Za učenike 5-14 godina, Nacionalne smjernice]

Naglašava se da učeniku treba omogućiti da razvije komunikacijsku kompetenciju te da postane samouvjeren i uspješan učenik i korisnik stranog jezika. Očekuje se da će od samog početka učenje jezika pridonijeti razvoju učenikove pismenosti, osobnih i interpersonalnih vještina, vještine komuniciranja i služenja informacijskim tehnologijama te suradnje s drugim ljudima. Jedan od ciljeva je i poticanje odgovornosti za vlastito učenje, procjenjivanje vlastitih prednosti i mana te razvoj svijesti o potrebama drugih ljudi. Nakon 14. godine nastava stranog jezika treba se sve više orijentirati prema jeziku buduće struke.

U osnovnoj školi za jezično kurikulumsko područje (materinski i strani jezik) preporučena minimalna satnica iznosi 20% ukupne satnice. Tijekom srednje škole, u 1. i 2. razredu na jezično se područje (engleski, živi strani jezik, galski, latinski, stari grčki) odvaja 20 % ukupne satnice; u 3. i 4. razredu predviđeno je 360 sati kao minimalna satnica za kurikulumsko područje Jezik i komunikacija, koje uključuje sve jezike koje učenik uči.

Uvjeti izvođenja nastave ovise o samoj školi te se smatra da će sigurno varirati. Programi trebaju osigurati širinu, ravnotežu, koherentnost, kontinuitet i progresiju. Posebno je naglašena uloga informacijskih tehnologija i nastave stranih jezika. Osim aspekata koji su zajednički i za druge predmete, za nastavu stranih jezika kao posebno relevantni ističu se sljedeći: kreiranje i prezentiranje kroz objavljivanje tekstova, projekata i web stranica; pretraživanje i istraživanje koristeći tražilice kako bi se pronašle i usporedile informacije; komuniciranje i surađivanje u sastavljanju i pripremi individualnog i grupnog komuniciranja putem e-maila. Upozorava se na potrebu što ranijeg uključivanja čitanja i pisanja u nastavi zbog povećane upotrebe faksa i e-maila.

Grupa B2. Engleska

*Engleska*⁶

Predmet se naziva živi strani jezici (*Modern Foreign Languages*) i predstavlja zasebno kurikulumsko područje istog imena.

Strani jezik ulazi u glavne predmete koji se ne smatraju središnjima. Stranim jezikom potiče se duhovni, moralni, društveni i kulturni razvoj učenika, a on omogućuje i razvoj ključnih vještina komunikacije, primjene brojeva, informacijske tehnologije, suradnje, unapređivanja vlastitog učenja i rješavanja problema. Strani jezik omogućuje i utvrđivanje znanja, vještina i razumijevanja stečenih u drugim predmetima. Strani se jezik obavezno počinje učiti u trećem obrazovnom

⁶ The National Curriculum: Handbook for secondary teachers in England (www.nc.uk.net), Key stages 3 and 2004, Revised 2004. Jointly published by Department for Education and Skills and Qualifications and Curriculum Authority. History. The National Curriculum for England (www.nc.uk.net). Key stages 1-3. Jointly published by Department for Education and Skills and Qualifications and Curriculum Authority

ciklusu, od 11. godine, ali vlada potiče ranije učenje (od 7. godine, tj. u drugom obrazovnom ciklusu). U četvrtom obrazovnom ciklusu živi strani jezici su jedno od područja koje učenici imaju pravo učiti: škola mora osigurati barem jedan modul koji će omogućiti učeniku da stekne kvalifikaciju koju priznaje država. Godine 2002. Department for Education and Skills objavilo dokument National Languages Strategy for England: do 2010. godine svoj djeci treba omogućiti učenje najmanje jednog stranog jezika u razdoblju od 7. do 11. godine. Na lokalnoj razini postoje pilot projekti od 2003. godine, a na temelju njih se razvijaju strategije za uspješno uvođenje stranog jezika u drugi obrazovni ciklus. Sve škole trebaju ponuditi barem jedan od službenih radnih jezika EU. Uz to, škole mogu nuditi i druge jezike.

Učenjem stranog jezika učenici trebaju stjecati znanje i razumijevanje stranog jezika, razvijati jezične vještine, strategije učenja jezika te kulturalnu svjesnost. Ciljevi su definirani po obrazovnim ciklusima, a unutar njih prema očekivanim postignućima učenika koji su opisani kroz razine. Postoji ukupno osam razina te razina izvrsnosti koja je iznad osme razine. Naglašava se da se znanje, vještine i razumijevanje u stranom jeziku stječu komunicirajući na stranom jeziku u paru, grupi i s nastavnikom, spontanom govorom u razredu, razgovorom o osjećajima i stavovima, kreativnim i maštovitim korištenjem jezika, korištenjem jezika za autentične svrhe itd.

Očekivana postignuća učenika po obrazovnim ciklusima:

Ciklus	Raspon očekivanih razina	Razina koju bi većina učenika trebala dostići do kraja obrazovnog ciklusa
Drugi	2 – 5	<p>Razina 4:</p> <p>Slušanje s razumijevanjem: Učenici razumiju dulje odlomke koji se sastoje od jednostavnih rečenica i poznatih riječi izgovorenih pri gotovo normalnom brzini.</p> <p>Govor: Učenici sudjeluju u jednostavnim strukturiranim razgovorima s najmanje tri do četiri replike, a uz pomoć vizualnih ili drugih poticaja. Počinju primjenjivati znanje gramatike. Izgovor im je točan, uz manje nedosljednosti u intonaciji.</p> <p>Čitanje s razumijevanjem: Učenici razumije kraće priče i faktografske tekstove ako su tiskani ili čitko pisani rukom. Mogu uočiti glavne ideje i neke detalje. Pri samostalnom čitanju, te pri čitanju uz upotrebu dvojezičnog rječnika, počinju pogađati značenje riječi iz konteksta.</p> <p>Pisanje: Učenici mogu samostalno napisati odlomke od tri ili četiri jednostavne rečenice koristeći se uglavnom zapamćenim jezičnim jedinicama. Počinju primjenjivati svoje znanje gramatike i koristiti se rječnicima kako bi provjerili riječi koje su naučili.</p>

<p>Treći</p>	<p>3 – 7</p>	<p>Razina 5/6:</p> <p>Slušanje s razumijevanjem:</p> <p>(5) Učenici razumiju kraće priče i odlomke govornog jezika koji uključuju materijal o različitim temama, uključujući sadašnje, prošle i buduće događaje. Snalaze se s govornim jezikom pri gotovo normalnoj brzini govora u svakodnevnim situacijama i to bez ili uz malo buke ili oklijevanja. Uočavaju glavne misli i posebne detalje, mišljenja, a ponekad im je potrebno ponavljati što slušaju.</p> <p>(6) Razumiju i jezik s poznatim riječima ali u nepoznatim kontekstima. Razumiju i tekstove sa šumovima i oklijevanjima, mogu uočiti i govornikova gledišta, a trebaju vrlo malo ponavljanja.</p> <p>Govor:</p> <p>(5) Učenici sudjeluju u kratkim razgovorima, traže i nude informacije i mišljene na jednostavan način. Mogu govoriti o nedavnim događajima ili budućim planovima, kao i o svakodnevnim aktivnostima i interesima.</p> <p>(6) Mogu i primjenjivati znanje gramatike u novim kontekstima. Mogu koristiti strani jezik da bi izrazili većinu rutinskih informacija i objašnjenja. Iako ponekad mogu oklijevati u govoru, mogu se sporazumijevati bez problema ili uz malo teškoća.</p> <p>Čitanje s razumijevanjem:</p> <p>(5) Učenici razumiju različit pisani materijal, uočavaju glavne misli i detalje, uključujući tuđa mišljenja. Samostalno čitaju autentične materijale. Sigurni su pri glasnom čitanju i korištenju priručnih materijala.</p> <p>(6) Uz gore navedeno, učenici su u stanju pregledavati pisani materijal i odabrati tekstove koji su na njihovoj razini i koje mogu samostalno čitati. Sigurniji su pri upotrebi konteksta i znanja gramatike pri pogađanju značenja riječi i struktura koje ne poznaju.</p> <p>Pisanje:</p> <p>(5) Učenici pišu kratke tekstove s jednostavnim rečenicama, traže i nude informacije i mišljene. Mogu pisati o nedavnim iskustvima ili budućim planovima kao i svakodnevnim aktivnostima. Usprkos manjim pogreškama, njihove se pisane tekstove može razumjeti uz male teškoće. Koriste se rječnicima za provjeru riječi koje su učili ili za traženje novih riječi.</p> <p>(6) Učenici pišu u odlomcima koristeći jednostavni opisni jezik. Primjenjuju znanje gramatike na nove kontekste. Usprkos manjem broju pogrešaka tekstovi su obično jasni.</p>
<p>Četvrti</p>		<p>Polazu se nacionalni ispiti.</p>

Svaka škola sama određuje satnicu i metode rada.

Škole su odgovorne da se svakom učeniku osigura odgovarajuća nastava stranog jezika. Insistira se na trima principima: odrediti odgovarajuće ciljeve (fleksibilnim pristupom omogućiti svakom učeniku da doživi uspjeh i dostigne što viši standard), udovoljiti različitim učeničkim potrebama u učenju (kod planiranja nastavnik treba postaviti visoka očekivanja i osigurati uvjete da ih svi učenici mogu dostići, nastavnik mora biti upoznat s propisima o rasnoj, spolnoj i fizičkoj jednakosti, nastavnik mora poduzeti sve da zadovolji učeničke potrebe – daju se detaljni primjeri), ukloniti potencijalne barijere za učenje i procjenjivanje znanja za pojedince i grupe učenika (daju se detaljne sugestije).

Napominje se da se na nastavi treba koristiti strani jezik, a materinski samo ako je potrebno (npr. za objašnjavanje gramatike ili uspoređivanje materinskoga sa stranim jezikom). Za treće obrazovno razdoblje Qualifications and Curriculum Authority (QCA) je razvio neobavezujuće planove rada za nastavnike, između ostalog i za strane jezike (francuski, njemački i španjolski). U pogledu evaluacije, za svako obrazovno razdoblje postavljen je raspon razina očekivanih postignuća (attainment targets, ima ih 8 + izuzetno postignuće) (obrazovno razdoblje 3 → razine 3-7) te očekivana razina koju bi trebala dostići većina učenika (obrazovno razdoblje 3 → razina 5/6). Na kraju svakog razdoblja polažu se vanjski ispiti. QCA svake godine izdaje godišnju brošuru s opisom ispita i povratne informacije o uspjehu.

Grupa C. Austrija, Mađarska, Slovenija

*Austrija*⁷

Predmet se na izvornom jeziku naziva *Lebende Fremdsprache (alle Sprachen)* i *Verbindliche Uebung „Lebende Fremdsprache“*⁸

Strani jezik je obavezan predmet tijekom cijelog obaveznog obrazovanja. U primarnom obrazovanju ponuđeni su sljedeći strani jezici: engleski, francuski, talijanski, ruski, španjolski, češki, slovenski, bosanski/hrvatski/srpski, mađarski, hrvatski. U nižem srednjem obrazovanju ponuđeni su sljedeći strani jezici: engleski, francuski, talijanski, hrvatski, slovački, slovenski, češki, mađarski. Predmet nudi brojne mogućnosti bavljenja interkulturalnim temama, odnosno omogućava senzibilizaciju učenika za razumijevanje drugih kultura i drugih načina života – pri čemu je korisna usporedba s vlastitim iskustvima i prilikama u Austriji. Nastava stranog jezika treba biti osnova za daljnje samostalno učenje, i treba pridonijeti razvoju, učenicima primjerenog, socijalnog ponašanja. U 1. i 2. razredu strani jezik se uči integrirano tako da se koristi kao sredstvo komunikacije u okviru obaveznih predmeta, dok je u 3. i 4. razredu predviđen kao zaseban predmet. Nastava stranog jezika u srednjoj školi pridonosi drugim obrazovnim područjima. Doprinos obrazovnom području «čovjek i društvo»: strani jezik kao izraz kulturnih i životnih oblika, jezično posredovanje djelovanja na društvenom, ekonomskom i kulturnom polju, upoznavanje stranih kultura i smanjivanje predrasuda. Doprinos obrazovnom području «priroda i tehnika»: pristup stručnim jezicima. Doprinos obrazovnom području «jezik i komunikacija»: ciljevi i zadaci nastave stranog jezika odnose se na sve elemente ovoga područja, tj. na jezičnu kompetenciju, razvoj kognitivnih, emocionalnih, socijalnih i kreativnih sposobnosti, ra-

⁷ *Lehrplan der Volksschule, Lehrplan AHS, Lehrplan Hauptschule*, Bundesministerium fuer Bildung, Wissenschaft und Kultur, Wien, 2001, <http://www.bmbwk.gv.at/>

⁸ Strani jezik se ne vodi kao obavezni predmet, već kao obavezna vježba iz koje se ne dobiva ocjena.

zumijevanje jezične strukturiranosti svjetonazora i kultura, interkulturalno učenje, kritički odnos i konstruktivno korištenje medija. Doprinos obrazovnom području «kreativnost i oblikovanje»: poticanje kreativnih aktivnosti putem nastave stranog jezika (kazališne predstave na stranom jeziku, igre, razumijevanje muzičkih tekstova). Doprinos obrazovnom području «zdravlje i kretanje»: posredovanje sportskog vokabulara, informiranje o i bavljenje stranim sportovima. Predmet je koncipiran tako da pridonosi svakom od pet obrazovnih područja⁹.

Nastava stranog jezika u osnovnoj školi treba omogućiti susret s drugim jezikom u djeci primjerenoj i slobodnoj (bez prisile) atmosferi. Treba se potaknuti veselje zbog učenja drugog jezika te izgraditi pozitivan stav prema stranim jezicima. Usvajanje stranog jezika doživljava se kao konkretna djelatnost na osnovi tema, situacija i aktivnosti, a koja uzima u obzir neposredne interese djece. U nižoj srednjoj školi predmet je koncipiran tako da učenike osposobi da se, primjereno dobi, adekvatno situaciji i primjereno obrazovnom stupnju, informiraju i izraze na stranom jeziku.

Ciljevi nastave stranog jezika:

Osnovna škola	Niža srednja škola
<p>Razvijanje motivacije za bavljenje drugim jezicima;</p> <ul style="list-style-type: none"> – razvijanje sposobnosti komunikacije na stranom jeziku; – omogućavanje učenicima da otvoreno i bez predrasuda prilaze ljudima s drugim jezikom i kulturom, te da sebe doživljavaju kao dio jedne šire, u prvom redu, europske zajednice. <p>Na taj način daje se važan doprinos osobnom razvoju učenika, posebno u pogledu socijalnih kompetencija.</p>	<p>Ovladavanje četirima vještinama (slušno razumijevanje, usmena komunikacija, razumijevanje kroz čitanje, pismena komunikacija) treba, primjereno dobi učenika, omogućiti izvršenje svakodnevnih situacija i situacija u razredu.</p> <p>Razumijevanje govornog jezika u neposrednom kontaktu ili putem medija kroz obradu predloženih tema i jezičnih sredstava, polazeći od standardnog izgovora te prosječne govorne brzine.</p> <p>Aktivno korištenje usvojenih govornih sredstava u situacijama koje su relevantne za učenike.</p> <p>Samostalno razumijevanje raznovrsnih pisanih tekstova na stranom jeziku s obzirom na predviđene teme i jezična sredstva.</p> <p>Pisana primjena stečenih jezičnih sredstava u, s obzirom na namjenu i vrstu, prikladnoj formi, te vodeći računa o primjeni novih tehnologija (obrada teksta, e-mail).</p>

Satnica u osnovnoj školi iznosi 32 sata godišnje u 1. i 2. razredu, a u 3. i 4. razredu 1 sat tjedno. U nižoj srednjoj školi: u 1. i 2. razredu 4 sata tjedno, a u 3. i 4. razredu 3 sata tjedno.

⁹ Predmeti ne proizlaze iz obrazovnih (kurikulumskih) područja (Bildungsbereiche), budući da su potonja definirana u smislu općih obrazovnih ciljeva (Ziele der Allgemeinbildung) i odnose se na sve školske predmete. Obrazovna područja označavaju važne segmente u obrazovnom procesu, te čine osnovu za kroskurikulumsko povezivanje pojedinih predmeta. Ukupno je određeno pet takvih područja: «priroda i tehnika», «jezik i komunikacija», «čovjek i društvo», «kreativnost i oblikovanje» i «zdravlje i kretanje».

Učenje stranog jezika u osnovnoj školi stavlja težište na razvoj slušnog razumijevanja i sposobnost govorne komunikacije. Razumijevanje kroz čitanje i pisanje uvodi se, kao pomoćna aktivnost, tek od 3. razreda, nakon što je utvrđena zvučna slika. U 1. i 2. razredu učenje stranog jezika odvija se kao integrirani dio nastave (u sklopu obaveznih predmeta) u kraćim vremenskim cjelinama kao sredstvo komunikacije, čije se trajanje određuje u zavisnosti od receptivnosti djece na satu. U 3. i 4. razredu za nastavu stranog jezika predviđen je 1 sat tjedno – kada se nastava može organizirati u dužim vremenskim cjelinama – no može se i u ovim razredima provoditi integrirano u sklopu obaveznih predmeta. U 1. i 2. razredu prevladava nastava s nastavnikom u središtu, s tim da se nakon toga postepeno prelazi na rad s učenicima u središtu (rad u grupi i sl.). Učenike ne treba prisiljavati na govor, već im treba ostaviti vremena. I kod integrirane nastave treba težiti jednojezičnoj nastavi – pravilo je da se njemački koristi što je manje moguće. Kod toga je posebno važno načelo zornosti u nastavi (korištenje medija i nastavnih pomagala). Također treba obratiti pažnju na ponavljanje u nastavi za što se preporučaju različite igre. U 1. i 2. razredu postavljeni zadaci ne smiju pretpostavljati znanje čitanja ili pisanja. Na ovom stupnju cilj je ovladavanje jezikom u govornim situacijama. Vježbanje izgovora ne treba provoditi izolirano, već integrirano u sve faze nastave. Posebno je važno, kada je god to moguće, nastavu provoditi kroz igru. Ispravljanje govornih pogrešaka mora se vršiti veoma oprezno, s osjećajem empatije. U nastavi u srednjoj školi se, što je više moguće, mora koristiti strani jezik, a što manje nastavni jezik. Težište u nastavi je na prenošenju jezičnoga fonda u raznovrsnoj i povezanoj formi (vokabular u kontekstu, kolokacije, vokabular s implicitnom gramatikom, fraze). Četiri vještine treba vježbati redovito i kada je god to moguće integrirano. Redovito se trebaju provoditi slušne vježbe, a učenicima se mora što češće dati prilika za govorno korištenje stranog jezika. Funkcionalni aspekt gramatike ima prednost pred formalnim aspektom. Treba se poticati svjesna i promišljena upotreba jezika. Kod toga se u 1. i 2. razredu trebaju izbjegavati komparativne i kontrastivne tehnike, dok bi se u 3. i 4. razredu iste trebale koristiti gdje se to čini korisnim. Trebaju se koristiti umjetničko-kreativni elementi, budući da djeluju poticajno za motivaciju i da su korisni s obrazovno-psihološkog aspekta. Podatke o kulturi treba povezati s temama i komunikacijskim situacijama, aktivno posredovati i koristiti za osvještavanje i informiranje. Preporučaju se osobni susreti (izvorni govornici, učenička razmjena i sl.), te korištenje audio-vizualnih tehnika i novih tehnologija. Treba se poticati kroskurikulumska primjena jezika. Jedan od najvažnijih zadataka treba biti ovladavanje strategijama učenja. Za uspjeh u učenju sve četiri vještine imaju podjednaku važnost. Tekstualni prijevodi imaju zasebnu vrijednost. Kršenja jezične točnosti ne mogu biti isključivi kriterij za uspjeh. Ako su u razredu učenici kojima je strani jezik materinski, trebaju se koristiti njihova posebna znanja i vještine. Takva konstelacija pruža mogućnost da ostali učenici steknu izravne informacije o stranoj kulturi, te omogućava pozitivno isticanje višejezičnosti. U srednjoj školi nastavni plan i program postavlja obrazovne ciljeve. U tom smislu nastavnici moraju: u svrhu

ostvarenja ciljeva napraviti izbor nastavnih sadržaja i metoda; u nastavi kreirati situacije koje pogoduju učenju te uvoditi i podržavati procese učenja; otvarati raznovrsne pristupe znanju i ponuditi informacije; stvarati prilike, razvijati i primjenjivati znanja, te stjecati iskustva i dojmove.

*Mađarska*¹⁰

Predmet se naziva *strani jezik*.

Strani se jezik uči od četvrtog razreda (dob učenika oko devet godina) do kraja obveznog obrazovanja. Od devetog razreda uči se po dva strana jezika. Strani jezici su istaknuti kao posebno važni u 21. stoljeću pa je zato Ministarstvo prosvjete uvelo dva strana jezika u srednju školu, a strani jezik je jedan od četiri obavezna predmeta na maturi. U srednjoj školi obavezna su dva strana jezika, osim ako umjesto stranog jezika za maturu izaberu predmet koji ih uvodi u buduću profesiju; jedan od četiriju obaveznih predmeta na maturi. U četvrtom razredu osnovne škole učenje stranog jezika ima psihološki efekt – osiguravanje doživljaja uspjeha – i važnost za daljnje učenje stvaranjem podloge za kasnije učenje, posebice razvijanjem receptivnih vještina. Velik je naglasak i na strategijama učenja. U kasnijim je fazama dodatno naglašena govorna fluentnost te razvijanje potrebe za čitanjem na stranom jeziku. U gimnazijama su najpopularniji engleski i njemački, zatim slijede, ruski, francuski, talijanski, španjolski. U srednjim obrtničkim školama: njemački najpopularniji, pa engleski, francuski, talijanski i španjolski. Nastava se planira kao obavezna, u skladu s okvirnim kurikulumom i prema lokalnom školskom kurikulumu (koji je izvan okvira okvirnog), te kao neobavezna. Strani jezik pripada u kurikulumsko područje: strani jezici.

Ciljevi i zadaci nastave stranog jezika prikazani su detaljno i opširno po razredima, a temelje se na sadržajima, komunikacijskim namjerama, te konceptima. Za svaki razred navodi se koja su očekivana postignuća preduvjet za prelazak u sljedeći razred.

Obrazovno razdoblje	Opći ciljevi	Očekivana postignuća učenika
4. razred	<ul style="list-style-type: none"> – osigurati adekvatni tjelesni i duhovni razvoj djeteta; olakšati socijalizaciju; omogućiti razvoj pismenosti – razviti interes za učenje stranog jezika – omogućiti doživljaj uspjeha – stvoriti temelj za daljnje učenje stranih jezika, posebno razvijanjem receptivnih vještina – stvoriti temelj za razvijanje strategija učenja jezika i samostalnog učenja 	<ul style="list-style-type: none"> – određeni na razini četiriju jezičnih vještina (slušanje, čitanje, govor, pisanje) – usklađeni s Europskim referentnim okvirom Vijeća Europe

¹⁰ *Framework Curricula for Primary Education*, on behalf of Ministry of Education, Dinasztia Publishing Company, Budapest, 2000

5.-8. razred	<ul style="list-style-type: none"> – daljna socijalizacija, razvijanje temeljnih vrednota – održavanje motivacije za učenje stranog jezika – daljnje razvijanje receptivnih vještina kao temelja za produktivne vještine – razvijanje samostalnosti u učenju jezika (kroz strategije učenja, samoispriavljanje i dr.) 	<ul style="list-style-type: none"> – za svaki razred opisani na razini četiriju jezičnih vještina (slušanje, čitanje, govor i pisanje) i predstavljeni kao preduvjeti za prelazak u sljedeći razred – usklađeni s Europskim referentnim okvirom Vijeća Europe
---------------------	---	---

Za prvi strani jezik, koji se uči od četvrtog razreda primarnog obrazovanja do jedanaestog razreda srednje škole izdvaja se po 111 sati godišnje. U dvanaestom razredu satnica iznosi 96 sati. Za drugi strani jezik predviđeno je po 111 sati godišnje, a u dvanaestom razredu – 96 sati. U srednjoj se školi u okviru lokalnog kurikulumu može smanjivati ili povećavati satnica jednog stranog jezika na račun drugog, ali se do kraja zadnje godine oba moraju održati u količini satnice propisanoj u okvirnom kurikulumu i svi se sadržaji moraju pokriti. Dio ili cijela satnica jednog i drugog stranog jezika može se prenamjeniti za nastavu jezika manjine.

U ranoj dobi (4. razred) nastava se temelji na prirodnom procesu učenja. Učenici sudjeluju u aktivnostima koje su im zanimljive i motivirajuće, a zahtjevnost je prilagođena dječjim kognitivnim sposobnostima. Djeca slušaju strani jezik te pokušavaju razumjeti kontekst. Proces je spor, djeca prolaze kroz «tihi period», (silent period), ali sudjeluju u aktivnostima kroz igru. Učenici tumače što čuju na stranom jeziku prema tome što se događa u učionici i prema vlastitom znanju o svijetu pa je važno sadržaj temeljiti na već usvojenom znanju (teme koje su već usvojene na drugim predmetima). Jezični razvoj temelji se na razumijevanju slušanjem. Pitanja i odgovori na mađarskom jeziku prirodan su dio nastave iako nastavnik nastoji koristiti strani jezik. Najvažniji cilj u periodu od 5. do 8. razreda je zadržati razinu motivacije za učenje. Središnji zadatak je i dalje razvijati receptivne vještine razumijevanja govornog i pisanog jezika kako bi se što brže na indirektan način utjecalo na razvoj produktivnih vještina. Nastavne teme se baziraju na temama iz drugih kurikulumskih predmeta. Učenike se potiče da sami uočavaju i ispravljaju svoje pogreške, potiče se samostalnost u učenju. Može se izvoditi nekonvencionalna nastava, pod uvjetom da se pokriju svi sadržaji i ostvare ciljevi. Neobavezna se nastava organizira za primjenu prethodno stečenih znanja, razvijanja vještina i sposobnosti, stjecanja dodatnih znanja i vještina, za nastavu predmeta koji nisu uključeni u okvirni kurikulum. Od prvog do trećeg razreda može se učiti strani jezik ali samo kao dio neobavezne nastave. Moguće odobravanje naprednih programa u sklopu lokalnih kurikulumu, kao obavezne ili neobavezne nastave, ako program nudi razinu višu od one zadane okvirnim programom, ako traje barem 2 godine, ako ima barem 50 % više godišnje satnice od propisane okvirnim programom. Strani jezik ima dodatni uvjet da se odjeljenje mora dijeliti u manje grupe. Procjenjuje se učenička performansa u komunikacijskoj upotrebi stranog jezika kroz četiri jezične vještine a u skladu s prihvaćenim europskim razinama komunikacijske i jezične kompetencije (CEFR).

Slovenija¹¹

Naziv predmeta: *angleščina (engleski jezik)*

Engleski jezik je zaseban predmet u kurikulu. On predstavlja opće obrazovni predmet koji za učenike predstavlja strani jezik. Uloga engleskog jezika jest stjecanje znanja i razvoj jezičnih sposobnosti čiji je značaj važan zbog neposredne upotrebe jezika u daljnjem obrazovanju, za rad te cjeloživotno obrazovanje, za širenje komunikacijskih sposobnosti i izvan granica područja u kojem se koristi učenikov materinski jezik, kako u poslu tako i u privatnom životu, odnosno za razvijanje širih međukulturalnih komunikacijskih sposobnosti. Međutim, isto tako engleski pridonosi i humanističkom razvoju učenika jer omogućava neposredan doticaj s drugim ljudima i njihovim kulturama. U osnovnoj školi učenici mogu početi učiti engleski kao dio obveznog programa (prvi strani jezik) od 4. razreda, ili pak kao obvezni izborni predmet (drugi strani jezik) od 7. razreda. Predmet je uključen u kurikulum putem međupredmetne povezanosti. Naime, jedna razina je povezanost engleskog s materinskim (slovenskim) i drugim stranim jezicima, dok se druga razina odnosi na povezanost s drugim područjima kao što su glazbeni, likovni i sportski odgoj te prirodoslovlje i tehnika. Međutim, moguće su i korelacije s nastavom društva, odnosno zemljopisa i povijesti, domaćinstva, biologije, fizike, kemije, zdravstvenog i prometnog odgoja te obrazovanja za zanimanje. Isto tako, predmet može biti povezan s drugim područjima na sadržajnoj razini, razini znanja i sposobnosti te na organizacijskoj razini. Predmet je interno organiziran na način da se kao ishodište uzima tema te uz nju navode jezični sadržaji koji su detaljnije definirani uz pomoć ciljeva.

Ciljevi nastave engleskog jezika:

Opći ciljevi	Specifični ciljevi
<p>Upoznaju načine sporazumijevanja i jezik kao jedan od sredstava komunikacije;</p> <p>Oblikuju svijest o sebi kao pojedincu te kao pripadniku zajednice, kako društvene, tako i nacionalne/etničke ili međunarodne zajednice te pri tom razvijaju i njeguju kulturne vrijednosti;</p> <p>Upoznaju i osvijeste razlike među ljudima, društvenim te nacionalnim zajednicama, vrijednostima i stajalištima te se uče poštivati i cijeniti tu različitost;</p> <p>Upoznaju da je engleski sredstvo međunarodne komunikacije te upoznaju sebe kao učenika i onog koji upotrebljava jezik;</p>	<p>Jezična znanja i kompetencije</p> <p>Učenici: upoznaju engleski jezik na fonetskoj, morfološkoj i sintaktičkoj razini; razvijaju jezične sposobnosti za razumijevanje govornih i pisanih tekstova, govorno i pismeno komuniciranje</p> <p>Sociolingvističke kompetencije</p> <p>Učenici: razvijaju sposobnost razumijevanja tekstova s obzirom na značenje, sub-tekst i okolnosti komuniciranje;</p> <p>Diskurzivne kompetencije</p> <p>Učenici: razvijaju odgovarajuće strategije za razumijevanje i za tvorbu verbalnih i pisanih tekstova; razvijaju strategiju sudjelovanja u razgovoru.</p>

¹¹ http://www.mszs.si/slo/solstvo/os/ucni_nacrti/os/9letna/ucni_nacrti/skupni_predmeti.asp

Opći ciljevi	Specifični ciljevi
<p>Šire svoje komunikacijske vještine preko granica prostora u kojem se koristi njihov materinski jezik, odnosno u multikulturalno okruženje;</p> <p>Upoznaju karakteristike, kulture i postignuća zemalja u kojima se koristi engleski jezik;</p> <p>Njeguju svoju radoznalost, želju i potrebu za novim znanjima te razvijaju sposobnost za stjecanje i očuvanje znanja i vještina;</p> <p>Razvijaju svoje kognitivne sposobnosti više razine, odnosno analize, sinteze, prosuđivanja i vrednovanja koje im omogućava učinkovitu upotrebu informacija u novim okolnostima;</p> <p>Razvijaju stvaralaštvo, potrebu za izražavanjem i osjećaj za estetske vrijednosti;</p> <p>Spoznaju da su suodgovorni za svoje učenje i znanje te preuzimaju dio odgovornosti za to;</p> <p>Uče se spoznati svoje i tuđe osjećaje te se na odgovarajući način odazvati na njih;</p> <p>Razvijaju sposobnosti kvalitetne međusobne komunikacije te prevladavanje nesuglasica;</p> <p>Razvijaju sposobnosti rada u grupi, međusobne suradnje i potpore;</p> <p>Razvijaju sposobnosti tjelesnog odzivanja na verbalne i neverbalne podražaje;</p> <p>Oblikuju osobne ciljeve učenja, spoznaju i vrednuju svoja postignuća te rade na njihovom poboljšanju;</p> <p>Oblikuju opće kulturne i obrazovne vrijednosti.</p>	<p>Strateške kompetencije</p> <p>Učenici: razvijaju sposobnost izbora i usklađivanja poruka; razvijaju sposobnost svladavanja prepreka u razumijevanju i nesporazumima; razvijaju sposobnost poštovanja sugovornika.</p> <p>Društveno-kulturne kompetencije</p> <p>Učenici: proširuju svoje komunikacijske sposobnosti preko jezičnih granica područja u kojem se koristi njihov materinji jezik; upoznaju različite kulture engleskog govornog područja te prema njima usklađuju svoje poruke.</p> <p>Strategije samostalnog učenja</p> <p>Učenici. Upoznaju i razvijaju strategije samostalnog učenja (aktivnosti koje im pomažu za stjecanje, pohranjivanje i upotrebu podataka i znanja) a koje im omogućavaju lakše, ugodnije i učinkovitije učenje koje je moguće primijeniti u novim situacijama te ga samostalno usmjeravati. Nakana takvih aktivnosti, a koje učenici dalje razvijaju na srednjoškolskoj razini, jest razvijanje sposobnosti cjeloživotnog učenja. Vrsta strategije, način razvijanja ovisi o starosti učenika, njihovim kognitivnim sposobnostima, stilovima učenja i sl.</p>

Satnica:

	Razred						Ukupno u osnovnoj školi
	4	5	6	7	8	9	
Prvi strani jezik – tjedno	2	3	4	4	3	3	
Prvi strani jezik – godišnje	70	105	140	140	105	105	665
Drugi strani jezik – tjedno				2	2	2	
Drugi strani jezik – godišnje				70	70	70	210

S obzirom da je učenje engleskog jezika usmjereno na razvijanje sposobnosti slušanja i razumijevanja, čitanja, govornog i pismenog komuniciranja nema propisanih, već postoje samo predložene aktivnosti i uvjeti u izvođenju nastave kako bi se gore navedeni ciljevi realizirali. S posebnim didaktičkim preporukama navode se neka gradiva uz pomoć kojih u nastavi možemo realizirati zadane ciljeve i teme. Predložene teme nije nužno obrađivati prema navedenom redu, kao niti u razredu za koji je predložen. Međutim, potrebno je u samom planiranju uzimati u obzir neka znanja nužna za usvajanje novih. Prilikom planiranja nastave učitelji moraju uzimati u obzir različite kognitivne sposobnosti i stilove učenja te stoga moraju koristiti aktivnosti za auditivne, vizualne i kinestetičke stilove učenja. U nastavi učitelji moraju upotrebljavati metode pozitivne motivacije koje potiču učenika na vlastite napore te izbjegavati negativne kritike koje ometaju komunikaciju u razredu. U nastavi se moraju koristiti što je moguće više suvremenih nastavnih pomagala s bogatim slikovnim gradivom, audio i video materijalima te posebno pripremljenim kompjuterskim programima. Pri poučavanju stranih jezika vrlo je važan odnos između učitelja i učenika. Ako je taj odnos prisan i ako učitelj poštuje učenika kao jednakopravnog sugovornika u razgovoru, tada je učenje i usvajanje jezika mnogo veće i učinkovitije. Suvremena nastava engleskog jezika morala bi biti planirana tako da bude usmjerena na učenika i na proces učenja, što znači da poštuje starost učenika, njegove sposobnosti, potrebe i interese te mu nudi što je moguće više prilika za aktivno sudjelovanje. Preporuča se da aktivnosti budu što raznovrsnije kako bi se učenike što više motiviralo te im se omogućilo razvijanje različitih sposobnosti i vještina. Provjeravanje i ocjenjivanje znanja odvija se u skladu s načelima i ciljevima koji su navedeni u nastavnom planu. Bitan dio u ocjenjivanju predstavlja i vrednovanje učenikovog sudjelovanja u procesu učenja (u smislu prepoznavanja načina sudjelovanja u nastavi i sl.). Preporuča se tri tipa provjeravanja znanja: dijagnostičko, usputno i krajnje provjeravanje znanja. Najčešći oblici provjeravanja su: promatranje učenikovog korištenja jezika za vrijeme nastavnih aktivnosti, pismeni testovi znanja, ocjenjivanje pismenih uradaka, mapa (portfolio), samovrednovanje i provjeravanje domaćih zadaća.

Grupa D. Nizozemska

*Nizozemska*¹²

Naziv predmeta: engleski jezik; drugi strani jezik (obično francuski ili njemački).

Engleski spada u obvezne predmete u primarnom obrazovanju, a treba se početi učiti najkasnije s 10 godina (zadnje dvije godine primarnog obrazovanja).

¹² Attainment Targets For Compulsory Education, http://www.minocw.nl/english/education/doc/Kerndoelen_basisonderwijs_Engels.doc

Značenje engleskog je dvostruko: prvo je upoznavanje djece sa stranim jezikom u ranoj dobi, a drugo sama važnost engleskoga kao međunarodnog jezika. Od 12. godine (prvi razred niže srednje škole), uz engleski jezik u 15 obaveznih predmeta spada i drugi strani jezik, obično francuski ili njemački. Ako je učenik upisan u petogodišnju višu opću srednju školu ili u šestogodišnju opću akademsku (usmjera rava prema studiju) srednju školu, tijekom već prvog ciklusa (12-15 godina) mora učiti i treći strani jezik (francuski ili njemački) i u rasporedu treba imati i sate literature na svim tim jezicima. Polaznici gimnazija uče još i latinski i grčki s književnostima.

Ciljevi učenja stranih jezika (daju se na primjeru engleskog jezika) iskazani su kroz očekivana postignuća učenika, a određena su na dvjema razinama: na razini međupredmetnih ciljeva i ciljeva specifičnih za učenje stranih jezika.:

Međupredmetna očekivana postignuća učenika	Grupirana oko sljedećih tema: stav prema radu, društveno ponašanje, upotreba različitih strategija učenja, pojam o sebi
Očekivana postignuća učenika u engleskom jeziku u primarnom obrazovanju	Područje oralnih jezičnih vještina: razumijevanje jednostavnog razgovornog jezika vezanog uz svakodnevne situacije, poruka osobne prirode itd.
	Područje vještine čitanja: razumijevanje glavne ideje jednostavnog pisanog teksta, služenje rječnikom

Satnica:

Osnovna škola	Niža srednja škola (ukupna satnica za tri godine)		
Engleski jezik	Engleski jezik	Drugi strani jezik	Treći strani jezik
Škole odlučuju o satnici	Satnica varira ovisno o vrsti škole: teorijski program – 480 sati, temeljni strukovni program – 400 sati, srednji menadžerski program – 440 sati, kombinirani program – 480 sati	Između 120 i 240 sati	20 sati

U nastavi stranog jezik preporuča se interdisciplinarni pristup. Smatra se da djeca prepoznaju engleski i kao izvor posuđenica u nizozemskom, njihovom materinskom jeziku. Upravo taj vokabular čini osnovu za učenje engleskog kroz svakodnevne situacije. U učenju stranoga jezika počinje se od vokabulara koji je dio svakodnevnice, dalje se radi na strukturi rečenica i na ‘pogađanju’ značenja riječi.

Grupa E. Njemačka

Njemačka¹³

Naziv predmeta: *živi strani jezik*.

Nastava engleskog posreduje učenicima sposobnosti i vještine, znanja i stavove na područjima «jezik», «interkulturalno učenje» i «učenje jezika» u njima značajnim iskustvenim kontekstima. Predmet je strukturiran u tri osnovna (predmetna) područja: jezik; interkulturalno učenje; jezično učenje (elementarne radne tehnike i strategije učenja). Predmetnim područjima dodjeljuju se glavne zadaće/težišne točke, iz kojih se izvode nastavni sadržaji i teme. Njihov izbor određuju iskustveni konteksti. U nižoj srednjoj školi naglašava se primjenjivost, jačanje sposobnosti usmene komunikacije; proširenje znanja potrebnih za interkulturalnu kompetenciju; internacionalizacija jezičnih standarda orijentiranih prema razinama Zajedničkog europskog referentnog okvira za jezike; akcentuacija različitih profila znanja prema obliku školovanja;

Ciljevi su izraženi kroz kompetencije koje treba steći:

Opći cilj: komunikacijska, interkulturalna i jezična kompetencija		
Komunikacijska kompetencija	Interkulturalna kompetencija	Jezična kompetencija
<ul style="list-style-type: none"> – slušanje s razumijevanjem – govorna interakcija – govorna produkcija – čitanje s razumijevanjem – pismena produkcija – posredovanje 	<ul style="list-style-type: none"> – interkulturalna orijentacija – vrijednosti i stavovi – društvena interakcija 	<ul style="list-style-type: none"> – izgovor i intonacija – leksik – gramatika – pravopis

Satnica za osnovnu školu iznosi dva sata tjedno, za srednju (gimnazija, Hauptschule) u 5. i 6. razredu četiri do pet sati tjedno, a od 7-10. razreda tri do četiri sata tjedno. Od 7. razreda, ovisno o tipu škole, postoji dodatnih tri do pet sati za drugi strani jezik kao obavezni ili izborni predmet.

Za osnovnu školu izdvajaju se sljedeći nastavni principi: jezično djelovanje kao prožimajući princip; vezanost nastave uz teme i situacije; autentičnost; strukturiranost; obraćanje pažnje na individualno napredovanje u učenju. Budući da nastava engleskog posebno promiče sposobnost jezičnog djelovanja učenika na području usmene komunikacije, najveća je pažnja usmjerena konkretnim govornim situacijama. Te su govorne situacije strukturirane oko tema koje za učenike posjeduju određeno značenje i važnost. Situacije, fond riječi i jezične strukture su autentični – one odražavaju zbiljnost anglofone svakodnevice. Istovremeno, te

¹³ Analiziran je eksperimentalni plan za saveznu državu Nordrhein-Westfalen (*Richtlinien und Lehrpläne zur Erprobung für die Grundschule in Nordrhein-Westfalen*) koji se odnosi samo na prva četiri razreda osnovne škole. Te planove mogu u šk. god. 2003/4. primjenjivati one škole koje žele, a od šk. god. 204/5. i 2005/6. idu u eksperimentalnu primjenu u sve škole. Ove smjernice i nastavni planovi zamjenjuju one iz 1985. godine.

su situacije, i s njima povezane govorne aktivnosti, pregledno strukturirane kako bi se omogućilo učenje. To zahtijeva pojednostavljenja, temeljito uvježbavanje i ponavljanje, kao i trajno pretresanje naučenog. I u nastavi engleskog postoji neujednačen razvoj učenika, što uključuje razlike u sklonostima i pretpostavkama za učenje kod djevojčica i dječaka. Kod svakog pojedinog učenika potiče se individualni razvoj. U tu svrhu može, primjerice, poslužiti individualni portfolio u kojem učenici dokumentiraju svoj jezični razvoj. Različite usvojene strategije učenja, u konačnici, pridonose tome da učenici, u skladu s okolnostima, svoj rad počinju samostalno organizirati. Nastavni se proces odvija u obliku kompleksnih situacija učenja, u sklopu kojih iskustveni konteksti, predmetna područja i glavne zadaće/težišne točke čine međusobno povezane dimenzije nastavnog planiranja. Nastava engleskog promiče nastavne oblike koji omogućavaju: otkrivalačko i eksperimentirajuće ophođenje s jezikom (senzibilizacija učenika za jezična pravila i ponavljajuće obrasce, kao i za sličnosti i razlike u odnosu na njemački jezik); učenje kroz igru, ekspresivno i kreativno učenje jezika (korištenje spremnosti i sposobnosti učenika za igru i kreativnu ekspresivnost); korištenje kod učenika prisutnih specifičnih pretpostavki učenja (individualizacija nastavnih metoda prema potrebama učenika). Postignuća učenika promatraju se kao proces učenja – ne preporučuju se testovi i diktati. Budući da je u osnovnoj školi naglasak na usmenoj komunikaciji, kod evaluacije treba veću pažnju pridavati razumijevanju i govoru, nego čitanju i pisanju. Ključni kriteriji su spremnost i sposobnost za komunikaciju, spontanost i razumljivost, kao i raspolaganje elementarnim govornim sredstvima. Kriterij jezične točnosti se ne isključuje, ali nije u prvom planu. Kao sredstvo evaluacije može se koristiti i učenički portfolio. U nižoj srednjoj školi kao najvažnije didaktičko-metodičke smjernice navode se orijentacija prema učeniku, komunikacijska orijentacija i sadržajna orijentacija, vodeći računa o kriterijima interkulturalnosti i autentičnosti. Jednako tako se primjenjuju postupci za promicanje autorefleksivnog i samostalnog učenja, s ciljem individualizacije procesa učenja. Socijalni i radni oblici posreduju se sukladno karakteristikama i dobi učenika. Načelo jednojezičnosti ostvaruje se kao funkcionalna jednojezična nastava. Potrebno je voditi računa o, u razrednim zajednicama prisutnoj, svakodnevnoj višejezičnosti. Nastava treba, iz tematski-sadržajne perspektive, izgraditi socio-kulturno orijentacijsko znanje na područjima «osobni životni plan», «obrazovanje/škola», «sudjelovanje u društvenom životu» i «profesionalna orijentacija». Pismene provjere znanja trebaju se sastojati od više dijelova-zadataka. Ti se zadaci trebaju tematski i sadržajno povezati tako da se receptivna i produktivna postignuća provjeravaju integralno u obliku kompleksnih zadataka. Kod provjere se načelno mogu koristiti zatvoreni, polu-otvoreni i otvoreni zadaci. U evaluacijsko područje «ostala postignuća» spadaju individualni doprinosi razgovoru tijekom nastave, kooperativna postignuća u okviru grupnog rada, tijekom nastave zatraženi doprinosi poput prezentacije domaće zadaće i sl., primjereno vođenje dnevnika učenja, kao i kratke pismene provjere. Evaluacija može obuhvaćati i alternativne oblike poput dugoročnijih pismenih projekata i sl. Kriteriji za evaluaciju učenici trebaju biti unaprijed transparentni.

Komparacija analiziranih kurikula

U većini europskih zemalja slijede se vrlo slični pristupi i trendovi u kurikulima stranih jezika.

Strani je jezik najčešće dio jezičnog kurikuskog područja koje uključuje i materinski jezik (npr. Škotska) ili je samostalno kurikulsko područje (npr. Finska, Švedska) ili zaseban predmet (npr. Slovenija).

U većini se kurikula izričito ističe važnost povezivanja nastave stranoga jezika s drugim predmetima jer se kroz strani jezik mogu učiti ili utvrđivati i sadržaji drugih predmeta (npr. Švedska, Engleska), a ponekad se posebno insistira na povezanosti s materinskim jezikom (npr. Slovenija).

Početak obveznog učenja stranog jezika varira. U nekim zemljama (npr. Engleskoj) sa stranim se jezikom započinje tek u 11. godini, u nekima ranije (npr. u Mađarskoj od 9. godine), no nema zemlje gdje se barem na fakultativnoj razini ne nudi učenje stranog jezika od samog početka školovanja. Trenutno se u nekoliko zemalja (npr. Irskoj) provode nacionalni projekti u kojima se istražuje optimalna dob za početak nastave stranoga jezika.

U nekim je zemljama učenicima ponuđena mogućnost učenja čak triju (npr. Nizozemska) ili četiriju jezika (npr. u Švedskoj jezici A1, A2, B1 i B2) od kojih svaki ima drukčiji status s različitim početkom učenja, različitom satnicom i očekivanim ishodima.

U većini kurikula ističe se važnost engleskoga kao međunarodnoga jezika pa se, u nekim slučajevima, i očekivani ishodi za engleski jezik razlikuju od ishoda za druge strane jezike, tj. očekuju se puno veći ishodi. (npr. u Finskoj).

Ciljevi su u većini zemalja iskazani kao opće kompetencije te kao specifična očekivana postignuća učenika, a ta se najčešće opisuju pomoću deskriptora komunikacijskih jezičnih razina opisanih u europskom dokumentu Common European Framework of Reference. Zanimljivo je da neke zemlje (npr. Finska) polaze od tih deskriptora, ali ih prilagođuju svom edukacijskom kontekstu. U gotovo svim zemljama među općim ciljevima učenja stranih jezika ističe se razvijanje otvorenosti prema drukčijem, prema drugim kulturama i naglašava se globalna dimenzija obrazovanja. Nadalje, na općoj razini insistira se na razvijanju društvenosti, nacionalnog identiteta, timskoga rada i samostalnosti u učenju. I opći i specifični ciljevi najčešće se iskazuju po obrazovnim razdobljima.

U nekim zemljama (npr. Engleska) postoji unutarnja diversifikacija očekivanih postignuća učenika: u pojedinim se obrazovnim razdobljima navode rasponi očekivanih obrazovnih razina, uz razinu koju bi većina učenika trebala dostići.

Za mnoge je zemlje karakteristično da satnica stranoga jezika nije centralno određena. Umjesto toga, satnica je dana okvirno za određeno obrazovno razdoblje, a sama škola odlučuje kako će satnicu rasporediti po razredima (npr. Finska) ili je satnica sasvim u nadležnosti pojedine škole (npr. Engleska).

PREPORUKE ZA HRVATSKU

Na temelju uvida i komparativne analize kurikula 11 zemalja Europske unije te usporedbe s hrvatskim Nastavnim planom i programom iz 1999. godine te, naročito, s HNOS-om za strane jezike iz 2005. godine, može se zaključiti da se u hrvatskim dokumentima koji se odnose na nastavu stranih jezika u vrlo visokoj mjeri slijede trendovi koji postoje u razvijenim zemljama.

Mogu se, ipak, donijeti sljedeće preporuke za usklađivanje hrvatskog kurikula s kurikulumima razvijenih europskih zemalja:

1. Potrebno je osmisliti jasnu politiku učenja stranih jezika i na njoj temeljiti kurikulum. Pritom su posebno važne odluke o početku, obaveznosti i izbornosti učenja stranih jezika te osiguravanja kontinuiteta učenja jezika koje je učenik odabrao u osnovnoj školi.
2. U sklopu globalne politike učenja stranih jezika bilo bi dobro jasno odrediti mjesto engleskoga kao jezika međunarodne komunikacije. Iskustva skandinavskih i nekih drugih zemalja (npr. Nizozemske, Slovenije) pokazuju da je trend u razvijenim zemljama engleski učiti kao prvi strani jezik od početka primarnog obrazovanja.
3. Očekivana postignuća u učenju engleskog jezika trebala bi se razlikovati od očekivanih postignuća učenika drugih stranih jezika.
4. Trebalo bi razmisliti o mogućnosti uvođenja španjolskog jezika kao jednog od mogućih drugih stranih jezika koje učenik može odabrati već u osnovnoj školi.
5. Trebalo bi slijediti trend obveznog učenja najmanje dvaju stranih jezika u osnovnoj školi.
6. Bilo bi dobro pristup određivanju satnice uskladiti s postojećim trendom u razvijenim zemljama, tj. odrediti preporučene minimume i ostaviti školama odluku o konačnoj satnici koja bi trebala biti fleksibilna.
7. Na razini uvjeta izvođenja nastave trebalo bi osigurati optimalnu veličinu grupe za nastavu stranih jezika (prema mađarskim pozitivnim iskustvima: obvezna podjela odjeljenja na dvije grupe).
8. Budući da je riječ o posebno složenom nastavnom procesu koji podrazumijeva i razvijanje vještina te odlučujući utjecaj afektivnih faktora, potrebno je osigurati specijalizirani prostor.
9. Provjera i vrednovanje znanja trebali bi pretpostaviti transparentne kriterije povezane uz ciljeve učenja, a u početnim godinama učenja stranog jezika trebalo bi razmisliti o ukidanju ocjena iz stranog jezika.
10. Bilo bi dobro razmisliti o osmišljavanju unutarnje diferencijacije očekivanih postignuća učenika u pojedinim obrazovnim razdobljima.

LITERATURA: vidi popis literature u inačici članka na engleskom jeziku